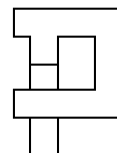

73.
ROZNIKA POWSTANIA
W GETCIE WARSZAWSKIM

POLIN
MUZEUM HISTORII
ZYDOW POLSKICH

NIE BYŁO ŻADNEJ NADZIEI

Materiały edukacyjne do
pracy z filmem o powstaniu
w getcie warszawskim

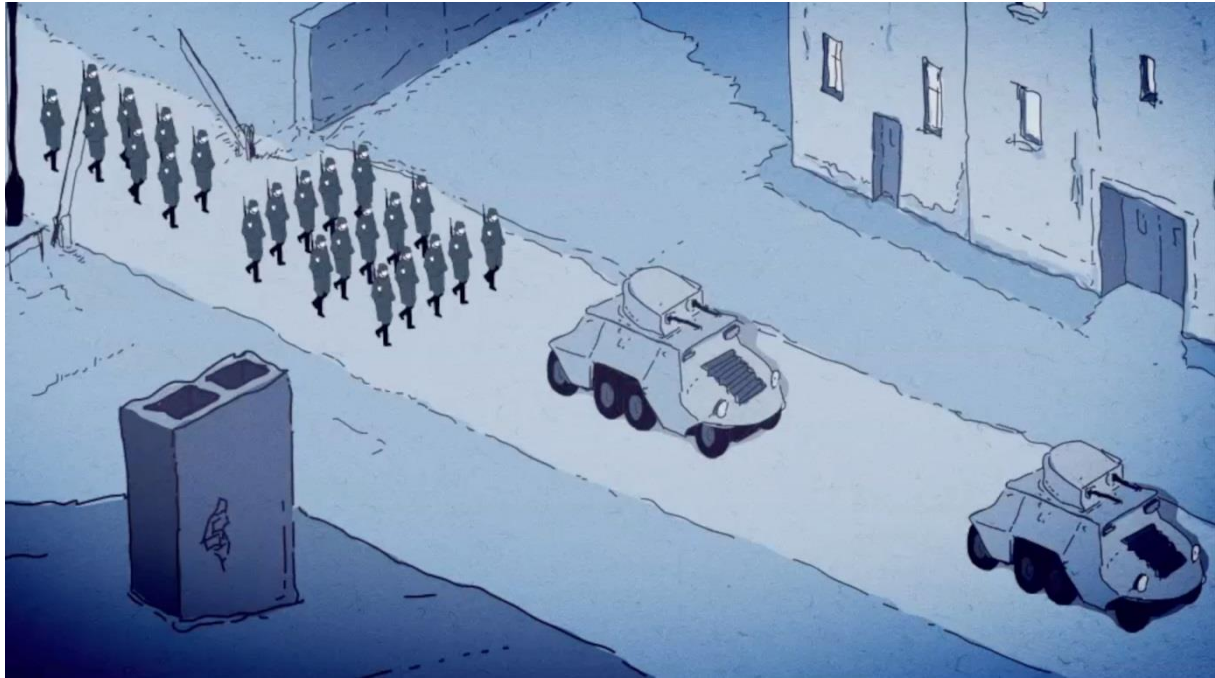
**Drogie Bibliotekarki,
Drodzy Bibliotekarze**

Centrum Edukacyjne Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN przygotowało dla Was i odwiedzających biblioteki film poświęcony powstaniu w getcie warszawskim. Filmowi towarzyszą materiały, które pomogą przygotować i przeprowadzić spotkanie na temat tego wydarzenia.

Marek Edelman w czasie spotkania z łódzkimi licealistami, na pytanie o szanse tego powstania, odpowiedział: „Ani nie było żadnej nadziei na to, że się coś zwycięży, że się kogoś uratuje i że się coś zmieni...”. Słowa Marka Edelmana wykorzystaliśmy jako tytuł filmu, bo wydaje się nam, że najlepiej określają one sytuację bojowników żydowskich walczących w warszawskim getcie wiosną 1943 r.

Chcemy przypomnieć te wydarzenia, opowiedzieć o ich bohaterach i zachęcić do podjęcia próby zmierzenia się z dylematami, przed którymi siedemdziesiąt trzy lata temu stanęli młodzi ludzie. Bojowcom żydowskim przyszło działać i podejmować decyzje w sytuacji ekstremalnej. Nie jesteśmy dzisiaj w stanie skonfrontować się z wyborami, przed jakimi stanęli wówczas Żydzi zamknięci w getcie. Jednak możemy i powinniśmy okazać im pamięć i szacunek. Uważamy, że przypomnienie tamtych wydarzeń i dylematów może przyczynić się do kształtowania wrażliwości, poczucia odpowiedzialności i zwykłej ludzkiej solidarności z tymi, którzy potrzebują wsparcia lub pomocy.

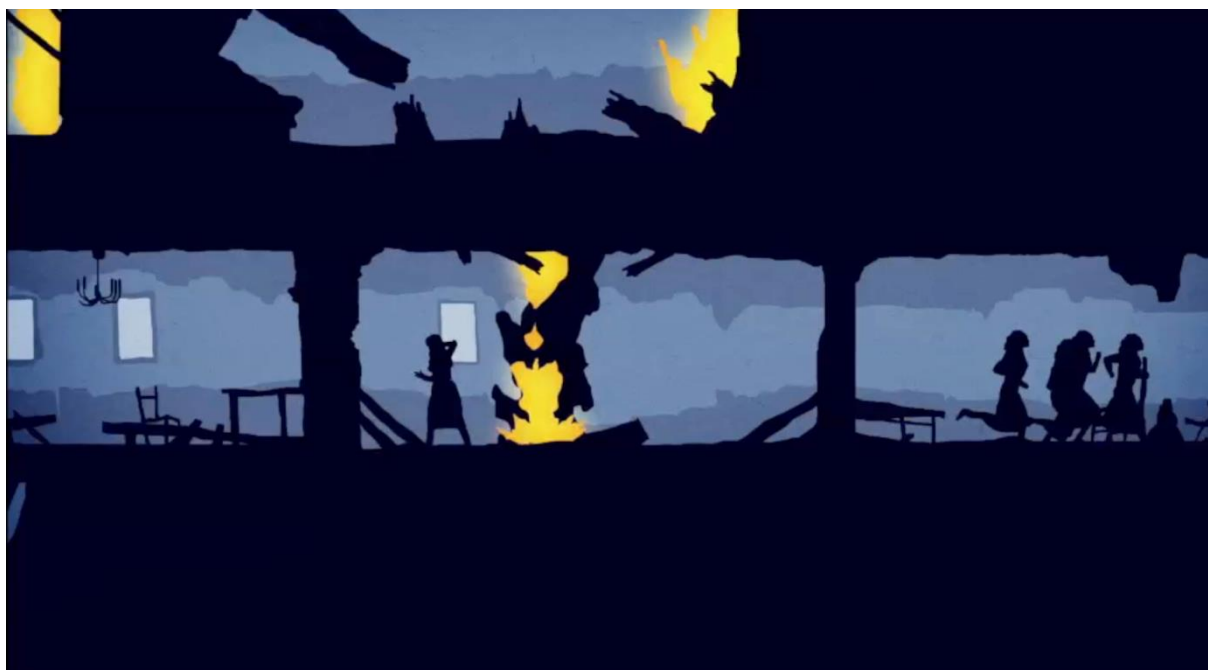
Wiosną 1943 większość polskich Żydów już nie żyła. Przeprowadzana od roku przez Niemców i ich pomocników systematyczna akcja likwidacji gett i mordowania ich mieszkańców na miejscu bądź w obozach zagłady w Bełżcu, Sobiborze, Treblince i na Majdanku w Lublinie nieuchronnie zmierzała ku końcowi. Zdecydowana większość z prawie półmilionowej społeczności żydowskiej Warszawy zmarła z głodu, chorób lub została wywieziona do Treblinki i tam zamordowana w komorach gazowych. W największym getcie na okupowanych ziemiach polskich, w Warszawie, zostało około 50-60 tys. Żydów. Wśród nich byli ludzie młodzi, członkowie żydowskich organizacji młodzieżowych. Ci nasto- i dwudziesto- letni chłopcy i dziewczęta, pozostający bez swych najbliższych, byli świadomi swojej sytuacji. Mord polskich i europejskich Żydów trwał na oczach świata, który milczał. Mimo głębokiego poczucia osamotnienia, młodzi bojowcy nie pozostawali bierni. Przygotowywali się do walki, świadomi, że walki tej wygrać nie mogą. Szkolono się naprędce w rzemiośle wojskowym, poszukiwano broni, przygotowywano plany samoobrony. Kiedy Niemcy postanowili zlikwidować resztki warszawskiego getta i z takim zamiarem 18 stycznia 1943 r. przekroczyli jego mury przywitały ich kule żydowskich bojowców. Czterodniowe walki w getcie zakończyły się zwycięstwem Żydów – Niemcy wycofali się getta odstępując od jego likwidacji i deportacji ostatnich jego mieszkańców na śmierć do Treblinki. Akcja styczniowa 1943 r. nie była jednak końcem walk. 19 kwietnia wojska niemieckie podjęły kolejną próbę likwidacji getta. Tym razem 22 grupy żydowskich bojowców, reprezentujących zbrojne organizacje: Żydowską Organizację Bojową, Żydowski Związek Wojskowy oraz grupy zbrojne Polskiej Partii Robotniczej, stawiały opór wkraczającym do getta oddziałom armii niemieckiej.

Jaki cel miała walka podjęta przez garstkę Żydów? Pamiętajmy, że za stawiającymi opór nie stał autorytet władz państwowych na emigracji, lub pozostających w konspiracji w okupowanym kraju. Żydzi nie mieli sprawnej, dobrze uzbrojonej, zaprawionej w bojach armii, wykształconych dowódców, nie dysponowali odpowiednimi siłami i środkami wojennymi, które pozwoliłyby skutecznie stawić opór Niemcom. Warszawscy Żydzi nie walczyli w imię zakończenia okupacji niemieckiej, odzyskania niepodległości, a nawet wolności. Odwołując się do słów Marka Edelmana – była to walka o możliwość wyboru sposobu umierania. Potwierdzają to wspomnienia i relacje uczestników tamtych wydarzeń, którzy tam i wtedy przystępowali do walki z Niemcami z przekonaniem, że nie mogą wygrać. To właśnie czyni z powstania w getcie warszawskim wydarzenie o wyjątkowym charakterze, nie mieszczącym się w polskiej tradycji walk narodowo-wyzwoleńczych. Właśnie o tej wyjątkowości warto rozmawiać, warto zadawać o nią pytania i szukać na nie odpowiedzi.

Uwagi dotyczące pracy z filmem

Film o powstaniu w getcie warszawskim „Nie było żadnej nadziei...” przeznaczony jest dla uczniów starszych klas gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalnej, ale może być także pokazywany dorosłym grupom odbiorców odwiedzających bibliotekę. Czas trwania filmu (18 min) daje możliwość poprowadzenia dyskusji podsumowującej.

Proponujemy także wykorzystanie filmu w trakcie przygotowań do obchodów Dnia pamięci o Holokauście i zbrodniach przeciwko ludzkości, który obchodzony jest decyzją Ministra Edukacji Narodowej 19 kwietnia – w rocznicę wybuchu powstania w getcie warszawskim. Tego dnia zachęcamy do refleksji nad ciemną stroną natury ludzkiej oraz negatywnymi skutkami działania człowieka: wojnami i ludobójstwem. Tego dnia nie tylko zachęcamy do szukania odpowiedzi na pytania: co, jak i dlaczego, ale przede wszystkim „co mogę zrobić, aby to się już nigdy nie powtórzyło”.

Sercem filmu jest animacja ukazująca przebieg powstania w getcie warszawskim. To kluczowa część obrazu, która skupia się na motywach i racjach stojących za postępowaniem poszczególnych bohaterów. Są nimi autentyczne postaci biorące udział w walkach: Mordechaj Anielewicz, Kazik Symcha Rotem, Marek Edelman, Cywia Lubetkin, Izrael Motyl, czy Tosia Altman. Dzięki animacji możemy pokazać powstanie z całym jego ładunkiem emocjonalnym i potencjałem dramatycznym. W tej części filmu nie korzystamy z materiałów filmowych nakręconych w getcie przez nazistów. W ten sposób chcemy uniknąć utrwalania propagandowego obrazu getta warszawskiego, utrwalającego negatywny obraz Żydów. Decydując się na animowaną formę przekazu kierowaliśmy się preferencjami odbiorców filmu. Wydaje się nam, że ta forma wypowiedzi pozwala lepiej, niż tradycyjne sposoby, skupić uwagę, a sam przekaz jest interesujący. Animowane postaci bohaterów są wiernie odwzorowane na podstawie archiwalnych fotografii, a słowna warstwa narracyjna nawiązuje bezpośrednio do słów wypowiedzianych przez nich w getcie.

Ostatnia część to materiał pokazujący upamiętnienie powstania w przestrzeni współczesnego miasta, i budynek Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN. Skupienie uwagi na Muzeum jest zabiegiem celowym. Symbolicznie, historia warszawskiego getta i walczących w nim Żydów, kończy się właśnie w miejscu gdzie znajduje się gmach muzeum, nieopodal pomnika Bohaterów Getta - miejsca pamięci o getcie warszawskim, w którym rozgrywały się opowiadane w filmie wydarzenia.

Głównym przesłaniem filmu jest oddanie hołdu bojownikom oraz ludności cywilnej biorącym udział w powstaniu w getcie warszawskim w 1943 r.

Film można analizować i interpretować na poziomie faktów historycznych (postaci, fakty, zdarzenia, daty) lub uniwersalnych dylematów określających kondycję człowieka w obliczu wydarzeń skrajnych, takich jak: wykluczenie, zagrożenie życia, wojna. W tym kontekście warto po obejrzeniu filmu zadać następujące pytania:

- Jakimi motywami kierowali się bojownicy i bojowniczki podejmując decyzję o udziale w walce zbrojnej?
- Jakie są granice odpowiedzialności jednostki wobec grupy w sytuacjach krańcowych?
- Czy rozważając problem oporu powinniśmy zwracać uwagę jedynie na jego skuteczność?
- Jaka jest rola każdego z nas w obliczu cierpienia innych?

Szczegółowe sugestie pracy z filmem znajdziecie Państwo w części zatytułowanej "Wskazówki metodyczne". Dla ułatwienia pracy dołączono słownik pojęć i terminów historycznych oraz kalendarium powstania w getcie warszawskim.

Wskazówki metodyczne

Przedstawiamy Państwu ćwiczenie, które możecie wykorzystać omawiając zagadnienia związane z:

- osobami (bohaterami powstania),
- dylematami, przed którymi stawali bojownicy getta,
- pamięcią o powstaniu w getcie warszawskim.

Ćwiczenie przyczyni się do zapamiętania i lepszego zrozumienia przesłania filmu. Pomoże także lepiej zrozumieć treści omawiane na lekcji lub dogłębniej wniknąć w sens obchodów Dnia Pamięci o Holokauście i zbrodniach przeciwko ludzkości oraz pamięci o wydarzeniach z przeszłości i ich bohaterach.

PAMIĘĆ

Ćwiczenie służy dyskusji na temat upamiętniania i różnych jego form. Może być wykorzystane przy okazji omawiania książki „Zdążyć przed Panem Bogiem”. Dwie strony pomnika Bohaterów Getta Warszawskiego – awers i rewers – wpisują się w dyskusję o bohaterstwie, którą toczą Marek Edelman i Hanna Krall, omawiając historię Poli Lifszyc, która dobrowolnie poszła z matką na Umschlagplatz.

1.

Przedstaw zdjęcia Pomnika Bohaterów Getta Warszawskiego autorstwa rzeźbiarza Natana Rappaporta i architekta Marka Suzina.

Artysta pokazał dwa oblicza żydowskiego losu podczas wojny – męczeństwo i heroizm. Obie te kategorie można rozpatrywać również w perspektywie uniwersalnej jako metafory ludzkich postaw w obliczu zła.

Pytania do dyskusji:

- Jaką wizję przeszłości dla pamięci przyszłych pokoleń chciał przedstawić rzeźbiarz?
- Jakie znasz inne upamiętnienia Zagłady i II wojny światowej? Jak je oceniasz?

2.

Poproś o przeczytanie fragmentu tekstu Juliana Tuwima „My Żydzi polscy”.

I będzie w Warszawie, i w każdym innym mieście polskim, pozostawiony, utrwalony i konserwowany jakiś fragment ghetta w niezmienionej postaci, tak jak go zastaniemy, w całej zgrozie zgliszcz i zniszczenia. Otoczymy ten zabytek hańby naszych wrogów, a chwały naszych umęczonych bohaterów łańcuchami, odlanymi ze zdobytych hitlerowskich armat, i świeże, żywe kwiaty będziemy co dzień wplatać między żelazne ogniwa, aby po wieczne czasy świeża i żywa pozostała pamięć przyszłych pokoleń o zmasakrowanym narodzie, i na znak, że zawsze żywy i świeży jest nasz ból po nim.

Kościółowi narodowych pamiątek przybędzie jeszcze jedna. Będziemy tam prowadzić dzieci i opowiadać o najpotworniejszym w dziejach świata męczeństwie ludzi. W centrum tego pomnika, którego tragizm uwydatnią otaczające go nowoczesne, da Bóg, Szklane Domy odbudowanego miasta, płonąć będzie nigdy nie gasnący ogień. Przechodnie będą zdejmować przed nim kapelusz. A kto chrześcijanin - przeżegna się znakiem krzyża...

Zapytaj, jak inaczej mógłby wyglądać Pomnik Bohaterów Getta Warszawskiego.

Możesz poprosić uczestników, aby stworzyli własny projekt pomnika upamiętniającego Powstanie w Getcie Warszawskim.